

# Naravni spomenik – dediščina v rokah mladih – mladi posvojijo spomenik

[december 2, 2011](#)

[Ivanka Adlešič Lebar](#)

Na močvirnem travniku/ih v Nedelici in na močvirnem travniku na levem bregu reke Ledave, v bližnji okolici OŠ Turnišče, smo že pred poldrugim desetletjem popisali rastišči SIBIRSKA PERUNIKE (*Iris sibirica*).

**I. VRSATA: SIBIRSKA PERUBIKA (*Iris sibirica* L, Siberian iris, Sibirische Iris)** Sibiriska perunika je trajno zelišče iz družine perunikovk. Ime perunika naj bi dobila po slovanskem bogu Perunu. Znanstveno ime izvira iz imena starogrške boginje mavrice, Iris.

Ljubi vlažna, bazična in apnenčasta tla. Pritegnejo nas čudoviti modrovijolični cvetovi, sestavljeni iz šestih, pri dnu zraslih cvetnih listov; zunanji trije so nekoliko drugačni od notranjih treh. V cvetu naštejemo tri prašnike in tri brazde pestiča. Na približno 50 cm visokem stebelu sta dva, največkrat pa štiri in celo pet modrovijoličnih cvetov. Listi so ozkosuličasti, široki do 1 cm, priostreni, pritlični listi pa so precej krajši od stebela.

Po odcvetenju (prvi polovici junija) nastanejo zelene, trikotno oblikovane glavice. Nato se rjavo obarvajo. V rjavoobarvanih odprtih plodovih opazimo mnogoštevilna ploščata semena. Za razmnoževanje je potrebna stratifikacija.

Sibirski peruniki na zaraščajočem travniku pri Ledavi, ki ga je imela v najemu od Sklada kmetijskih zemljišč Slovenije Fazanarija Beltinci, le-ta pa ga je spreminjala v gozdnato površino zaradi lovišča fazanov, je bilo dano dočakati jesen, peruniki v Nedelici, travnik je v privatni lasti, pa ta sreča ni bila naklonjena, saj so ga že v drugi polovici meseca maja pokosili, kasneje (leta 1999) pa preorali.

Zavedajoč se, da gre za naravno bogastvo, in s prepričanjem, da nobeno človeško bitje nima pravice ogrožati drugega bitja, ker ima samo ob tem korist, smo se v OŠ Turnišče odločili za nadaljne korake. Sprva za projekt, danes pa kot način življenja. Seveda še taka prizadevanja, če ne bi bilo podpore in osebnega angažiranja s strani takratnega ravnatelja (g. Jožefa Benceja), prav gotovo sadov ne bi tako hitro obrodila. Tako nam je v letu 2003 Fazanarija Beltinci odstopila rastišče sibirske perunike v uporabo – oskrbo in posledično temu za učne namene.

Cilji ohranjanja naravne dediščine – rastišča sibirske perunike so naslednji:

- zaščita habitata – vlažnega oz. močvirnatega travnika in s tem na njem rastoče sibirske perunike, kakor tudi močvirskega svišča, ki je prav tako prisoten na omenjenem rastišču;
- zaščita pred zaraščanjem, prezgodnjo košnjo oz. spremembo namembnosti;
- ohranjanje ekstenzivnega kmetijstva, na dotični lokaciji je dovoljena le pozna (jesenska košnja) oz. košnja na dve leti, vendar se kositi ne sme do tal, saj bi s tem

uničili mravljišča (mravlje so gostiteljice metuljevih gosenic), ki so pomembna pri ohranjanju redkega metulja, imen. strašnični mravljiščar;

- določitev upravljavca rastišča, ki lahko postane ena izmed naravoslovnih točk po učni poti v Občini Turnišče;
- ozaveščanje učencev, njihovih staršev, prebivalcev, širše javnosti do pozitivnega odnosa do okolja, da tudi zaradi nepoznavanja ne bi še dodatno ogrozili sibirske perunike, pa tudi močvirske logarice, ki jo v nadaljevanju prav tako želimo/nameravamo zaščititi – posvojiti;
- *Premik (pohvale vredno) v pozitivno prizadevanje ohranitve rastišča močvirske logarice zunaj šolskih učilnic sem zaznala v letu 2011, tudi s strani društva Rdeči zvonček iz Nedelice in posredno občinskega vodstva.*



## II. Temeljni dosežki projekta sibirske perunike

POVEZAVE S KRAJANI IN INSTITUCIJAMI (*nekaj informacij iz preteklosti našega dela*):

V aprilu 2003 smo (OŠ Turnišče, tudi s prizadevnostjo g. Bojana Smeja)) pričeli s čiščenjem / sekanjem drevja in grmičevja na zaraščenem rastišču (travniku). Od takrat OŠ Turnišče tudi skrbi za ohranjanje rastišča v obliki travnika.

Ob dnevu odprtih vrat OŠ Turnišče, pod motom »Pustite nam ta svet...«, 21. maja 2004, smo naš projekt (na samem rastišču) sibirske perunike predstavili širši javnosti, t. j. staršem, starim staršem turniških učencev in ostalim prebivalcem Občine Turnišča in širše, saj smo povabili tudi sosednje šole iz drugih občin, novinarje Radia Murski Val, TV AS in KANAL 10 iz Murske Sobote, lokalno TV iz Turnišča, časopis Vestnik, Večer. Ocenili smo, da je bilo okoli 500 (mogoče nekaj več) udeležencev. Vse povratne informacije so bile zelo pozitivne. Pozitivni premik v odnosu do okolja se je začutil tudi pri starših in ostalih prebivalcih.

7. junija 2004 leta smo kot OŠ Turnišče OBČINSKEMU SVETU in ŽUPANU TURNIŠČA poslali prošnjo, da se rastišču podeli status varovanega naravnega območja. V prošnji smo zapisali tudi naše cilje in predlog, da bo rastišče dovoljeno v uporabo za učilnico v naravi, turistično točko z vzgojno-izobraževalnim ciljem kot naravni park.

Župan in svetniki Občine Turnišče so dne 14. junija 2004 pozitivno sprejeli našo pobudo, da se rastišče zavaruje, podprli so naše prizadevanje in na seji občinskega sveta razglasili rastišče sibirske perunike za stalno varovano območje. Tako je od takrat dovoljena le pozna jesenska košnja, enkrat letno ali pa na dve leti enkrat, da se ohranja življenjski prostor v obliki travnika. Kosi se le nekaj cm nad tlemi (oz. malo višje), da se ne poškodujejo/uničijo številna

mravljišča, ki se nahajajo na rastišču. Na rastišču je prisotna tudi zdravilna strašnica, s tem pa medsebojna povezanost med zdravilno strašnico, metulji strašničarji in mravljami. Prav zato se morajo ohranjati tudi mravljišča.

Julija 2004 smo se predstavili na taboru Unesco šol v Piranu, v šol. letu 2009/2010 pa v skupini ekošol »Ohranjanje biodiverzitete« in bili 5. junija 2010, ob svetovnem dnevu okolja, nagajeni na državnem nivoju. 1. septembra 2004 leta smo v znak (bučo) OŠ Turnišče dodali tudi cvet sibirske perunike. Na to smo še posebej ponosni! Ob vsakoletnih pohodih (od leta 2008) ob dnevu »Druženja več generacij – t. i. Šport špasu« na OŠ Turnišče je rastišče tudi ena izmed postaj na naši poti. V letu 2007 smo na rastišče postavili tablo. Osrednje mesto na tabli, ki se nahaja ob vstopu na varovano območje, je namenjeno s. peruniki. Vsak popotnik se tukaj lahko napolni z energijo in prebere zapisan nagovor, katerega avtorica je učiteljica Ivanka.

POSTOJ, POPOTNIK, DRAGI TI, NAJ TI SRCE ZAIGRA IN OKO NAUŽIJE SE LEPOT NARAVE TE. KRALJICA, KI NA KRAJU TEM PRITEGNE ČUTE TVOJE VSE, SIBIRSKA PERUNIKA JI JE IME. PRISRČNO VABI V ZDRUŽBI Z DRUGIMI RASTLINAMI NA POTKE PO RASTIŠČU TE; IN GLEJ, DA LEPOTO, NARAVNO BOGASTVO, DANO NA PROSTORU TEM, OHRANIŠ ZA POTOMCE – LJUBITELJE NARAVNE DEDIŠČINE TE.

VKLJUČITEV MLADIH V PROJEKT:

V projekt so bili bolj ali manj aktivno vključeni vsi učenci in delavci OŠ Turnišče; v posameznih nalogah (od čiščenja grmičevja, popisovanja rastlin, literarnega pisanja (pesmic), likovnega ustvarjanja o sibirski peruniki, opazovanja perunike v posameznih vegetativnih fazah, fotografiranja, videosnemanja....), kulturnega nastopa ob dnevu odprtih vrat ...

O naravnem spomeniku (sibirski peruniki) OŠ Turnišče smo se pogovarjali tudi pri posameznih predmetih in razrednih urah.



### **III. Refleksija učencev (po prvem letu dela sem izvedla anketo):**

Anketa med mladimi je pokazala, da smo se prav odločili, ko smo pričeli s projektom »posvojitve spomenika«, da je projekt smislen, koristen, ker so

- se med seboj več družili, sklepali prijateljstva in gradili pozitivne medsebojne odnose, ob »zabavi« so se tudi učili;
- številni učenci so prvič slišali za sibirsko peruniko, bolje so spoznali naše naravno bogastvo, ob spoznavanju naravnega spomenika so spoznali tudi druge rastline, se seznanili s soodvisnostjo živih bitij med seboj, veliko so se naučili o pomenu človekovih dejanj pri varovanju narave, pozitivne nauke so oz. še vedno prenašajo tudi staršem, starim staršem, sorodnikom in se ob vsem tem seznanjajo z vlogo naravovarstvenikov, več ur pouka so preživeli v naravi in so se ob skupnem druženju prijetno počutili.
- Pri delu so se učenci povezovali med seboj, saj so npr. pri sekanju/čiščenju grmičevja, pobiranju smeti na rastišču sodelovali učenci različnih oddelkov, prav tako ob popisu rastlin, katere rastejo v združbi s sibirsko peruniko, pri pripravi šolskega glasila, likovnem ustvarjanju, pri pripravi in izvedbi kulturnega programa (ob dnevu odprtih vrat).
- Zaradi aktivnosti (v začetnem delu projekta) smo tudi sodelovali z Občino Turnišče, z Zavodom RS za varovanje narave, enota Maribor, s Fazanarijo Beltinci (slednji so nam, kakor sem že zapisala, odstopili rastišče v »uporabo«).
- Želja vseh nas je, da za rastišče skrbimo tudi v prihodnje in da se na podoben način uredi tudi zaščita močvirske logarice.